

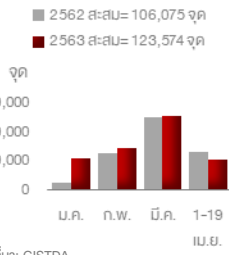

สถานการณ์หมอกควันในภาคเหนือ

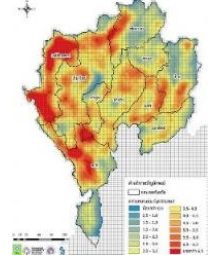
ปัญหาหมอกควันในภาคเหนือมีแนวโน้มรุนแรงขึ้น

- ❑ ค่า PM 2.5 ปี 2563 สูงกว่าปีก่อน โดยในปีนี้มีหมอกควันเกิดขึ้นเร็วตั้งแต่ต้นปี และช่วง ม.ค.-เม.ย.2563 ค่า PM 2.5 จ.เชียงใหม่ เกินค่ามาตรฐาน 78 วัน มากกว่าปีก่อนที่ 75 วัน
- ❑ จุดความร้อน (Hot Spot) สะสมในภาคเหนือมากกว่าปีก่อน ในช่วง ม.ค.-เม.ย.2563 มีจำนวน 123,574 จุด มากกว่าปีก่อนที่มี 106,075 จุด โดยกว่าร้อยละ 80 เกิดขึ้นในเขตป่าตามรูป ซึ่งมีอาณาบริเวณกว้าง สภาพพื้นที่เป็นเขาสูงชัน เข้าควบคุมไฟได้ยาก
- ❑ ช่วง เม.ย.2563 จุดความร้อนเริ่มลดลง เป็นผลจากทุกภาคส่วนร่วมกันเร่งแก้ไข ในปีนี้มีอาสาสมัครดับไฟป่าเสียชีวิต 6 ราย ประกอบกับช่วงปลายเดือน เม.ย.2563 มีพายุฤดูร้อนมาช่วยบรรเทาปัญหาหมอกควันลดลง

จุดความร้อนในภาคเหนือ

พื้นที่เกิดจุดความร้อนมาก

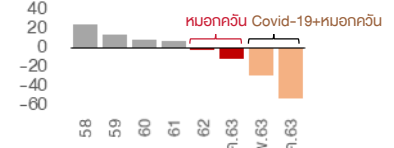
สถานการณ์หมอกควันปีนี้แย่ลงจากหลายสาเหตุ

- ❑ หมอกควันจากภาคเกษตรยังเป็นส่วนสำคัญ จากการเผาเพื่อเตรียมพื้นที่ปลูกพืชเชิงเดี่ยวซึ่งเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิม ได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ข้าว และอ้อย ในภาคเหนือตอนล่าง แต่ในปัจจุบันมีการขยายพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้น รวมถึงการเผาเพื่อล่าสัตว์และหาของป่า โดยเชื่อว่าจะทำให้ผลผลิตพืชป่าบางชนิดเพิ่มขึ้น อาทิ ผักหวาน เห็ดเผาะ
- ❑ หมอกควันข้ามแดนจากประเทศเพื่อนบ้านมีมากขึ้น ตามการขยายพื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์
- ❑ การลักลอบเผา ซึ่งเกิดจากปัญหาที่ค่อนข้างซับซ้อน โดยมีประเด็นที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ เช่น การเข้าไปใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่า
- ❑ สภาพอุณหภูมิต่ำไม่เอื้ออำนวย เกิดความกดอากาศสูงต่อเนื่อง ทำให้อากาศไม่สามารถยกตัวได้ ความเร็วลมต่ำ/นิ่ง ไม่สามารถช่วยพัดพาหมอกควันออกไป รวมทั้งทิศทางลมนำควันจากพื้นที่อื่นเข้ามา

หมอกควันมีแนวโน้มสร้างความเสียหายต่อภาคธุรกิจ และสุขภาพมากขึ้น

- ❑ ผลกระทบทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะภาคการท่องเที่ยว ตั้งแต่ปี 2562 หมอกควันเริ่มรุนแรง จำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยลดลงเป็นครั้งแรกในรอบ 8 ปี และชาวต่างชาติชะลอลง คาดว่ารายได้ลดลงไม่ต่ำกว่า 4,000 ล้านบาท ขณะที่ปี 2563 หมอกควันมาเร็วทำให้นักท่องเที่ยวชาวไทยลดลงเร็วตั้งแต่เดือน ม.ค. 2563 แต่หลังจากนั้นมีผล Covid-19 ร่วมด้วย
- ❑ ผลกระทบต่อสุขภาพ งานวิจัยของ WHO (2556) พบว่า 5% ของการเสียชีวิตด้วยมะเร็งปอด และ 3% ของการเสียชีวิตด้วยกลุ่มโรคหัวใจและปอด ของประชากรทั่วโลกมีสาเหตุมาจากฝุ่นละอองขนาดเล็ก และจากข้อมูลกระทรวงสาธารณสุขพบว่าใน 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน มีอัตราการป่วยของประชากรในกลุ่มโรคทางเดินหายใจ และกลุ่มโรคหัวใจและหลอดเลือดเพิ่มขึ้น

ผู้โดยสารผ่านท่าอากาศยานเชียงใหม่ฝั่งในประเทศ (%YoY (ม.ค.-พ.ค. ของทุกปี))

ที่มา: ท่าอากาศยานจังหวัดเชียงใหม่

อัตราการป่วยต่อประชากรแสนคน	2562	2563
- กลุ่มโรคทางเดินหายใจ	5,186	8,297
- กลุ่มโรคหัวใจและหลอดเลือด	4,698	8,029

ที่มา: สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 1 เชียงใหม่

ในช่วงที่ผ่านมามาตราฐานเพิ่มมาตรการเพื่อดูแลปัญหาหมอกควัน แต่ยังคงพบอุปสรรคหลายด้าน

- ❑ มาตรการที่เข้มงวดขึ้นในปี 2563
 - จังหวัดประกาศขยายระยะเวลาห้ามเผา เช่น จ.เชียงใหม่ ห้ามเผา 10 ม.ค.-30 เม.ย. 2563 รวม 111 วัน เทียบกับปีก่อน 60 วัน
 - เพิ่มงบประมาณ ให้จังหวัดละ 1 ล้านบาท โดยใช้ศูนย์อำนวยการสั่งการ (Single Command) ให้ ผวจ. 9 จังหวัดภาคเหนือ เป็นผู้ควบคุมติดตามสถานการณ์และบูรณาการ สั่งการหน่วยงานในพื้นที่
 - เพิ่มเจ้าหน้าที่พร้อมอุปกรณ์ ปฏิบัติการเร่งยับยั้งการเผาวัชพืชและวัชคุกรเกษตร
- ❑ มาตรการที่ดำเนินการมาต่อเนื่อง เช่น การจัดการเศษวัสดุทางการเกษตร หนุนรถไถกลบทำเป็นพลังงาน หมักเป็นอาหารสัตว์ การขอความร่วมมือภาคเอกชนไม่รับซื้อข้าวโพดจากพื้นที่ที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ รวมถึงปฏิบัติการฝนหลวง/พ่นน้ำในพื้นที่ชุมชน
- ❑ อุปสรรคที่ทำให้การแก้ปัญหาหมอกควันยังไม่บรรลุผลสำเร็จเท่าที่ควร
 - บางพื้นที่ยังได้รับความร่วมมือน้อย เช่น ยังมีการชิงเผาก่อนกำหนด มีการลักลอบเผาในพื้นที่เกษตร/ป่า
 - การดับไฟทำได้จำกัด หลายพื้นที่เข้าถึงยากและห่างไกล ต้องรอรอบเวลาดาวเทียม อาจทำให้การรายงานจุดความร้อนล่าช้า และไม่เห็นไฟขนาดเล็กที่มีโอกาสปะทุซ้ำ
 - ขาดแรงจูงใจให้ทุกภาคส่วนร่วมกันแก้ปัญหา เกษตรกรเห็นว่าทางเลือกอื่นยังไม่คุ้มค่า ขณะที่การปลูกข้าวโพดยังเป็นแหล่งรายได้สำคัญ ราคารับซื้อชาวกวีศูเกษตรไม่คุ้มค่าขนส่ง

แนวทางลดหมอกควันที่ควรผลักดัน

โมเดลลดหมอกควันจากภาคเกษตร

สำหรับกลุ่มเกษตรกรที่ยัง “ไม่พร้อม” เปลี่ยนไปปลูกพืชอื่นแทนพืชเชิงเดี่ยว

สนับสนุนให้ชุมชนลดการเผาและบริหารจัดการการเผาให้มีประสิทธิภาพ โดยหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่นร่วมมือกับชุมชนและภาคเอกชน

- 1 ร่วมกันวางแผนและเตรียมความพร้อมก่อนการเผาเพื่อเตรียมพื้นที่ทำการเกษตร โดยแบ่งเป็นเขตพื้นที่ที่ประสานจัดการได้ยาก และพื้นที่ที่มีปัญหาน้อยสามารถจัดการได้ง่าย พร้อมทั้งจัดระเบียบการเผา เช่น สลับวัน/พื้นที่/ชนิดพืชที่เผา/ทำแนวกันไฟ/มีผู้ควบคุมการเผา ควรเน้นทำความเข้าใจกับเกษตรกรถึงผลกระทบด้านสุขภาพของตนเอง และส่วนรวม ยกย่องและให้รางวัลแก่ผู้ที่ปฏิบัติตาม
- 2 ส่งเสริมการใช้เครื่องจักรเพื่อจัดการเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรให้เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ เช่น พื้นที่ปลูกอ้อยควรใช้รถตัดอ้อยให้มากขึ้น แทนการเผาและเก็บเกี่ยวด้วยแรงงาน ในภาคเหนือมีอ้อยไฟไหม้ประมาณครึ่งหนึ่ง ควรวางกลไกให้โรงงานน้ำตาลรับซื้ออ้อยสดมากขึ้น อาทิ เพิ่มค่าปรับอ้อยไฟไหม้ เพิ่มเงินช่วยเหลืออ้อยตัดสด ยยาสินเชื้อ เครื่องจักรกลเพื่อเพิ่มรถตัดอ้อย สนับสนุนการพัฒนารถตัดอ้อยให้เหมาะสมกับพื้นที่ รวมทั้งวางระบบคิวเพื่อการใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพ
- 3 สร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรไกล่เกลี่ยต่อชั่ง รวมทั้งนำเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรมาทำปุ๋ยหมัก โดยสนับสนุนเครื่องมือหรือค่าใช้จ่าย

รับซื้อฟางข้าวและใบอ้อยอัดก้อน และเศษวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร

ขยายจุดรับซื้อกว่า 20 จุดครอบคลุมทั่วประเทศภายในปี 2563

- ✓ ช่วยเหลือปัญหา PM 2.5 และภาวะโลกร้อน
- ✓ เพื่อใช้เป็นพลังงานทดแทนในโรงงานปุ๋ยอินทรีย์ และโรงงานผลิตกระดาษบรรจุภัณฑ์
- ✓ ราคารับซื้อตั้งแต่ 1,000 บาท*

โซนภาคเหนือและภาคกลางตอนบน

- บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย (ลำปาง) จำกัด
- โรงงาน CPAC จำนวน 2 จุด ในจังหวัดลำปาง

SCG CPAC

ตัวอย่างโครงการ SCG ZERO BURN : รับซื้อเศษวัสดุทางการเกษตรมาใช้เป็นเชื้อเพลิงชีวมวลที่ไม่สร้างมลพิษ ในระยะแรกรับซื้อแทบหมดคลังใช้ แต่หลังจากราคาแก๊สสูงขึ้นจากความต้องการของโรงไฟฟ้าหลายแห่ง ได้เปลี่ยนมาเป็นไม้สับและเศษวัสดุเกษตรอื่น รวมทั้งเปลือกข้าวโพด แต่มีข้อจำกัดด้านต้นทุนค่าขนส่ง เนื่องจากระยะทางขนส่งห่างไกลจากจุดรับซื้อ ประกอบกับเปลือกข้าวโพดมีน้ำหนักเบา สามารถบรรทุกได้เพียง 10 ตันต่อคันรถสิบล้อ ทำให้ระยะทางที่คุ้มค่าในการขนส่งไม่เกิน 200 กม. จากจุดรับซื้อ

สนับสนุนให้นำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรมาขายเป็นเชื้อเพลิง เพื่อช่วยลดหมอกควันและสร้างมูลค่าเพิ่มได้ แต่ยังมีข้อจำกัดด้านประสิทธิภาพการขนส่ง ควรได้รับการสนับสนุน (1) เครื่องจักรอัดแน่นเศษวัสดุฯ เพื่อให้บรรทุกต่อเที่ยวได้มากขึ้น (2) ขยายเครือข่ายการขนส่งจากพื้นที่เกษตรห่างไกลเข้ามายังจุดรับซื้อ

สำหรับกลุ่มเกษตรกรที่ “พร้อม” เปลี่ยนไปปลูกพืชอื่นแทนพืชเชิงเดี่ยว

สนับสนุนการสร้างอาชีพใหม่แบบครบวงจร

สนับสนุนให้มีหน่วยงาน/องค์กร/สถาบันการเงินเข้าไปช่วยเหลือชาวบ้านเพื่อเริ่มเปลี่ยนอาชีพ/ทดลองปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ที่มีศักยภาพ

โดยการให้คำแนะนำด้านการผลิต การตลาด และจัดการปัญหานั้นเดิมที่มีอยู่ ในระยะแรกอาจต้องออกมาตรการพักชำระหนี้ หรือจัดการหนี้สินโดยวิธีที่เหมาะสมของแต่ละราย รวมทั้งมีงบประมาณสนับสนุนในช่วงที่รอผลผลิตใหม่ออก ติดตามดูแลตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ให้ครบวงจรการผลิต เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้เกษตรกรว่าเปลี่ยนอาชีพแล้วจะมีรายได้ที่ยั่งยืน

ควรได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐ ช่วยประคับประคองให้โครงการสำเร็จและขยายผลได้ ประกอบด้วย (1) ช่วงต้นน้ำ : วิจัยพันธุ์พืช ให้คำแนะนำที่ถูกต้อง ช่วยเหลือในการจัดหาปัจจัยการผลิต (2) ช่วงกลางน้ำ : สนับสนุนการแปรรูป ต่อยอด และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิต (3) ช่วงปลายน้ำ : ช่วยหาตลาดรองรับ ต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อสร้างรายได้เพิ่ม

ตัวอย่างโครงการแม่แจ่มโมเดลพลัส : มีแนวคิดมาจากความพยายามแก้ปัญหาหมอกควันในพื้นที่ โดยใช้ไม้เป็นพืชทางเลือกเพื่อปลูกทดแทนข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เพราะไม้มีคุณสมบัติไม่ต้องเผาเพื่อเตรียมพื้นที่ปลูก โดยวิสาหกิจชุมชนลงทุนสร้างโรงงานสำหรับคิดแยกและประกอบชิ้นต้น โครงการ ขับเคลื่อนโดยภาคเอกชนในพื้นที่ เริ่มจากคุณอุทิศ สมบัติ ประธานมูลนิธิธัญเมืองแจ่ม ลงทุนสร้างโรงงาน และคุณคมวิทย์ บุญรุ่งรังกิจ อุปนายกสมาคมธุรกิจไม้ ช่วยทำการวิจัยตลาด ประเมินความต้องการของลูกค้า และหาตลาดรองรับผลิตภัณฑ์ในระดับ Mass Production

ปัจจัยสำคัญสนับสนุนความสำเร็จคือการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ชาวบ้านว่าปลูกไม้แล้วมีตลาดรองรับ ส่วนปัจจัยท้าทายคือการผลิตในระดับอุตสาหกรรมเพื่อตอบสนองตลาดขนาดใหญ่ ต้องคำนึงถึงปริมาณ คุณภาพ และกำหนดเวลา ทำให้ชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการต้องปรับตัวดูแลผลผลิต

ในอนาคตยังสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์และสร้างมูลค่าเพิ่มได้อีก เช่น ใช้สถาปนิกออกแบบเพิ่มมูลค่า หรือพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้นวัตกรรม เช่น การผลิตถ่านกัมมันต์ เป็นต้น

แนวทางลดหมอกควันที่ควรผลักดัน (ต่อ)

โมเดลลดหมอกควันจากการลักลอบเผา

❑ สนับสนุนการดำเนินการภายใต้ พ.ร.บ.ป่าชุมชน 2562 ในชุมชนที่มีความพร้อม

ประกอบด้วย มีพื้นที่ป่าตามที่กฎหมายกำหนด มีทรัพยากรที่อยู่ในสภาพใช้งานได้ มีองค์กรชุมชนหรือผู้นำที่เข้มแข็ง สามารถออกกฎระเบียบควบคุมการใช้ประโยชน์จากป่า โดยทุกฝ่ายในชุมชนเห็นชอบร่วมกัน สามารถจัดทำแผนอนุรักษ์ ป่าชุมชน และใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน โดยที่ผ่านมามีชุมชนที่ประสบความสำเร็จภายใต้แนวทางนี้ สามารถลดการเผาป่าและจูงใจให้ชาวบ้านหันมาร่วมกันดูแลรักษาป่าได้อย่างจริงจัง

เนื่องจาก พ.ร.บ.ป่าชุมชนฯ เป็นกฎหมายใหม่ จึงควรประชาสัมพันธ์ความสำเร็จของชุมชนต้นแบบลักษณะนี้ให้แพร่หลาย ส่งเสริมการเข้ามาดูงาน รวมทั้งให้งบประมาณสนับสนุนผ่านหน่วยงานในพื้นที่ เพื่อให้ชุมชนสามารถจัดกิจกรรมดูแลป่าและป้องกันไฟได้อย่างต่อเนื่อง

ตัวอย่างป่าชุมชนบ้านไร่พัฒนา ม.7 ต.พิชัย จ.ลำปาง : เป็นชุมชนที่สร้างเครือข่ายจิตอาสาเพื่อทำแนวกันไฟ ฝายชะลอน้ำ ปลูกป่าบวชป่า ลาดตระเวนดูแลป่า และตั้งด่านสกัดเส้นทางเข้าออกป่าชุมชนได้อย่างเข้มแข็ง ปัจจุบันประสบความสำเร็จนอกเหนือจากความเข้มแข็งขององค์กรและผู้นำภายในชุมชนแล้ว อีกส่วนหนึ่งเกิดจากส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนในพื้นที่ ให้ความสำคัญและช่วยสนับสนุน ตั้งแต่การจับเคลื่อนทางความคิดเพื่อให้ชาวบ้านเข้าร่วม ขั้นตอนการขออนุญาตใช้พื้นที่ป่าชุมชน รวมทั้งการสนับสนุนงบประมาณบางส่วน

❑ ดึงชุมชนเข้ามาร่วมแก้ปัญหาให้มากขึ้น

ในแต่ละพื้นที่โดยเฉพาะพื้นที่ป่าที่มีการลักลอบเผาจากหลายสาเหตุ การลงพื้นที่ศึกษาปัญหาร่วมกับชาวบ้าน ทำความเข้าใจว่าต้นเหตุมาจากปัญหาปากท้อง การขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องทำให้เกิดการเผาป่า หรือประเด็นการเข้าไปใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่า จะช่วยวางแนวทางแก้ไขได้ตรงจุด

จากนั้นควรสนับสนุนให้จัดตั้งเครือข่ายภายในชุมชนเพื่อร่วมมือกับภาครัฐในพื้นที่ จับเคลื่อนสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากป่า โน้มน้าวให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมเป็นเจ้าของปัญหา หากทางออกที่สามารถแก้ไขต้นเหตุ ร่วมกันคิดแผนการใช้ประโยชน์จากป่า และการจัดการเชื้อเพลิงตั้งแต่ระดับหมู่บ้านให้เหมาะสม โดยภาครัฐจัดสรรงบประมาณและเครื่องมือสนับสนุน และให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจ

ตัวอย่างบ้านก้อแซนด์บ็อกซ์ จ.ลำพูน : เป็นการทำงานร่วมกันของภาครัฐที่ศึกษาปัญหาร่วมกับชาวบ้าน เพื่อให้เข้าใจถึงรากเหง้าของปัญหาและลงมือแก้ไขอย่างจริงจัง โดยพบว่าไฟป่าในพื้นที่เกิดจากปัญหาปากท้องของชาวบ้าน จึงนำศาสตร์แขนงต่าง ๆ เข้าไปพัฒนาความเป็นอยู่ของชาวบ้าน มีการติดตั้งเครื่องวัดฝุ่นในหมู่บ้าน เพื่อแสดงให้เห็นถึงปริมาณฝุ่น PM 2.5 ที่ผันแปรตรงกับปริมาณไฟป่ารอบหมู่บ้าน ริเริ่มโครงการเพาะเห็ดเพาะโดยไม่เผาป่าผ่านแปลงสาธิต เพื่อแสดงให้เห็นว่าการเพิ่มปริมาณเห็ดเพาะไม่จำเป็นต้องเผาป่า ในทางตรงข้ามการเผาป่าจะทำลายความอุดมสมบูรณ์ของป่าและทำให้เห็ดเพาะลดลง จากผลการดำเนินโครงการต่าง ๆ ทำให้ชาวบ้านตระหนักถึงสาเหตุและผลกระทบจากการเผาป่า และพบว่าพื้นที่ป่าถูกเผาไหม้ในอุทยานแห่งชาติแม่ปิงที่ล้อมรอบบ้านก้อ ในช่วงวันที่ 1 ม.ค.-30 มี.ค. 2563 ลดลงถึง 39% เมื่อเทียบกับปีก่อน ถือเป็นความสำเร็จที่เห็นผลชัดเจนภายในเวลาไม่ถึง 1 ปี

❑ เพิ่มบทบาทหน่วยงานในท้องถิ่นที่ใกล้ชิดชุมชน

เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีจุดแข็งด้านเครือข่ายและความใกล้ชิดกับชาวบ้าน ซึ่งที่ผ่านมายังมีบทบาทด้านนี้จำกัด ควรขยายให้มีบทบาทเชิงป้องกันและแก้ปัญหาไฟป่าตามบริบทของพื้นที่ ให้เป็นตัวกลางประสานการทำงานกับหน่วยงานอื่น ๆ เพิ่มขีดความสามารถด้านบุคลากรองค์ความรู้ บูรณาการข้อมูลและทรัพยากรในการบริหารจัดการไฟป่าร่วมกัน รวมทั้งให้สามารถจัดสรรงบประมาณเพื่อแก้ไขปัญหไฟป่าและหมอกควันได้

ถอดบทเรียนปัจจัยสู่ความสำเร็จในการแก้ปัญหาหมอกควัน

- 1 ภาครัฐและชุมชนร่วมมือกัน แก้ปัญหาที่ต้นเหตุอย่างจริงจัง : ไฟเกิดจากคน ต้องเน้นป้องกันมากกว่าแก้ไข ทำความเข้าใจสาเหตุ เข้าถึงชาวบ้านและดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมดูแล
- 2 เพิ่มแรงจูงใจให้ชุมชนมีส่วนร่วม : ใช้ พ.ร.บ.ป่าชุมชนฯ ในชุมชนที่มีความพร้อม / ให้งบประมาณ และยกย่องชมเชยชุมชนที่มีการดูแลป่า ไม่เกิดการเผาป่า สนับสนุนให้ชุมชนในป่าเป็นอาสาสมัครพิทักษ์ป่า
- 3 ส่งเสริมภาคเอกชนให้มีส่วนร่วม : สนับสนุนองค์กรเอกชน วิชาชีพ ชุมชน ให้ดำเนินโครงการ รับซื้อเศษวัสดุการเกษตร โครงการสร้างอาชีพ ฯลฯ / สนับสนุนพลัง social movement เพื่อสร้างความตื่นตัวในสังคม ทำให้เกิดการจับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง